УҺУЛУЧЧУЛААХ САЛАЙААЧЧЫ

2016 сыл Нам улууһугар Илья Егорович Винокуров сылынан биллэрилиннэ

1896 с. тохсунньу 1 күнэ — И.Е. Винокуров төрөөбүт күнэ
1904 — оскуолаҕа үөрэнэ киириитэ
1911-1920 — батараактааһын сыллара
1921-1922 — гражданскай сэриигэ кыттыыта
1922-1924 — Намна Кыһыл этэрээт начальника
1924-1926 — Булун окрисполкомун председателэ
1927-1929 — Булунна партия уокуруктааҕы комитетын секретара
1929-1931 — Саха АССР Кини Ситэриилээх Комитетын инструктора
1931-1933 — Намна МТС директора
1933-1934 — Олөөҥнөө ороҕуоҥу тэрийиннэ үлэлээбитэ
1934-1935 — Саха АССР Верховнай Советын Кини Ситэриилээх Комитетын инструктора
1935-1936 — Советскай туруу Үрдүкү курсун истээччитэ
1937-1938 — Бүлүү райсоветын председателэ
1938-1939 — Саха АССР Доруобуйаҕа харыстабылын наркома
1939-1943 — Саха АССР Совнаркомун председателин солбуйаччы
1943-1945 — Саха АССР Министрдэрин Советын председателэ
1946-1951 — ССКП обкомун бастакы секретара
1951-1952 — ССКП Кини Комитетын иһиннэн обком секретардарын курсун истээччитэ
1952-1957 — «Якутстройтрест» ТМУ-614 начальника
1957 с. тохсунньу 4 күнэ — И.Е. Винокуров өлбүт күнэ

Винокуров Илья Егорович — Аҕа дойду Улуу сэриитин сылларыгар саха омугун хоргуйан өлөртөн быыһаабыт, сэллик ыарыыта эмтэрбитин тохтотор суолта киллэрбит, Саха (билиҥнитэ Хатыҥ Арыы нэһилиэгин Аппааны бөһүөлэгэ) нэһилиэгэр төрөөбүт.

Гражданскай сэриигэ актыбынай кыттыылааҕа, Дьокуускай автономиятын статуһун пропагандыһа. Булун уонна Өлөөн ороҕуоннара тэриллиилэригэр үгүс үтүөлээх. Тоталитаризм кэмигэр репрессияҕа түбэспит республика государственнай-общественнай деятелларын Г. Ойуунускайы, М. Аммосовы, И. Бараховы онтон да атыттары көмүскээбитэ. И.Е. Винокуров эдэр уҥуоһай Георгий Башарин саха литературатын төрүттээччиларын А. Кулаковскайы, А. Софроновы уонна Н. Неустроевы аатларын сөргүтэр үлэтин ойоччотө.

Сэрии иннинэ уонна сэрии бастакы сылларыгар Саха сиригэр кураан дьыллар турбуттара. Дьон хоргуйан, өлөн барбытыгар дойду салалтатыгар түрүлүөну тардыбыта. Чурапчыттан көнөрүллүбүттэри дойдуларыгар төнүннэриигэ актыбынайдык кыттыбыта.

Сэрии иннинэ аҕай ССРС Наукаларын академиятын кытта Москубаҕа Саха Сирин үөрэтиигэ бөдөҥ наука кэмпириэнсийэтин тэрийбитэ, аан дойдуга биллибит уҥуоһайдары бу үлэҕэ угуйбута. Саха Өрөспүүбүлүкэтин хаһаайыстыбатын сайыннарыыта научнай олоҥу бириэргэ кыһаллыыбыта. Дьокуускайга наука төрүттэниитигэр, Ленскай историко-археологическай экспедиция тэриллиитигэр, ыытыллыытыгар, Дьокуускайдааҕы государственнай университет уонна СССР Наукаларын академиятын научнай-исследовательскай базата аһаллыытыгар сүҥкэн оруолу ооннооботта. Наука уонна производство ыкса сибээстээх буолалларыгар ураты болҕомтотун уурара. Педагогическай кадрдар иитиллэн тахсалларыгар сүрүн суолтаны биэрбитэ.

Нам уобалаһын сэбиэтин председателинэн үлэлээбитэ. Холкуоһу уонна МТС тэрийбитэ. Кини салайыытынан, көҕүлээһининэн тыа оскуолата (педучилище), тубдиспансер, КПСС райкома, сэлиэннэҕэ кулууба курдук социальнай объектар тутуллубуттара.

Саха АССР доруобуйа харыстабылын наркомунан үлэлээбитэ. Бу кылгас кэм иһигэр хас да сэллиги утары охсуһар санаторийдары, ороҕуон кииннэригэр барытыгар сэллик пууннарын, элбэх ороҕуоҥҥа сэллик утары охсуһар балыыһалары уонна диспансердары арыйтарбыта.

И.З. КРИВОШАПКИН

АҒАМ ҮТҮӨ, ЧИЭҺИНЭЙ КИҺИ ЭТЭ

Аҕам туһунан ахтыыларым олоҕум балачча эрдэтэҥи кэмигэр сыһыаннаахтар. Үлэтигэр төбө да түбүктээҕин үрдүнэн миэхэ олус элбэх бириэмэтин аныыра. Ыалдьар күннэрбэр куруутун аттыбар баара, илиилэрбин сымнаҕастык, сылаастык имэриигэрэ.

Быһа холоон түөрт-биэс саастаахпар Бүлүү куораттыар олорбуппут. Бастаан утаа квартирабыт суоҕа, көнсилээриигэ олорбуппут. Арааһа, ити сылларга сыпыаннаах өйдөбүллэрим түүл курдук чаҕылхайдар: өрүс, күн, «ыллыыр кумах», аҕабытын кытта сөтүөлүүрбүт.

Оскуолаҕа үөрэнэр сылларбар төрөппүттэр мэнньахтарыгар мэлдьи сылдьара, үөрэххэ сигиһиилэрбинэн куруутун интэриэһиргиирэ. Дьокуускайга да, Москубаҕа да театрдарга өрүүтүн сырытыннарара. Миигин тулуурдаах буоларга иннитэ. Балыктыырыгар ылдьэ барара, бырдахтар үүйэ-хаайа саба түстэхтэринэ: «далбаатаныма, тулуй, кэлин кинилэри билиэн суоҕа», — диирэ.

Уулуссаҕа билэр дьоннорун көрсен уһуннук кэпсэтэрэ. Совнаркомҥа уонна обкомҥа үлэлиир кэмигэр миигин атыттыгар илдьэ сылдьаары дьиэҕэ хаалларбат этэ, кабинетыгар уу-чуумпутук олорорум. Дьоҥҥо көмөлөһөр түгэни буларын сөҕөбүн. Намҥа биир билэр эмэхсинэ баара. Онно сотору-сотору көмөлөһөрө. «Эбээҕэ кэһиитэ илдьэн биэр», — диэн сороҕор миигин ыытара.

Дьон үөрэнэригэр баҕарара, биһиги ырааҕынан аймахпыт, төгүрүк тулаайах Д.М. Сивцев уонна Г.А. Винокуров үөрэхтэнэлларигэр көмөлөспүтүн өйдүүбүн.

Оскуоланы бүтэрэрбэр дьиэгэлэрбин кытары Омскайга тыа хаһаайыстыбатын институтуга киирэрэ тиксибиппит. Ол кыаллыбатаҕа. 1951-1952 сс. Москубаҕа обкомнар бастакы секретардарын курстара ыытыллыбыта, аҕам онно миигин илдьэ барбыта. Тимирязев аатынан тыа хаһаайыстыбаннай академияҕа киирбитим. Биһиигини, бастакы курс студеннарын хортуоппуй хостоохуҥуугар ыыппыттара, онно уһуннук сылдьыбыппыт. Аҕам мин туспар олус долгуйара, уоппсайга сотору-сотору кэлэн ыйыталаһар эбит.

Мин культурнай киһи буола улаатарбар дьулуһара. Театрдарга үгүстүк сылдьарбыт, столица кэрэ-бэлиэ миэстэлэрин барыларын көрдөрбүтэ. Миигин кытта олорор биир дойдулаахтарым аҕам кэлэрин олус сөбүлүүллэрэ, үөрэллэрэ. Москубаҕа студеннар землячестволарын үмүрү тардара, киэһэ аһыльыктаах бырааһынныыктары тэрийдэр.

Кэккэлэһэ тапталлаах уонна болҕомтолоох аҕам баар буолан студенческай олоххо кэбэҕэстик киирбитим. Аҕам оннооҕор историяҕа уонна политэкономикаҕа хонтуруолунайдарбын оҥорорбор көмөлөһөрө.

1952 сыл сэтиннэ 7 күнүнээҕи демонстрация өйбөр чаҕылхайдык иҥэн хаалбыт. Таһырдыа тымныы уонна ыраах сири хаамыахха наада диэн аҕам миигин илдьэ барымаары гыммытын Сталины көрүөхпүн баҕарабын диэн модьуйсубутум, барсыбытым. Дьолго, Сталин баара, кинини көрөр кыахтаммытым.

Иккис курска үөрэнэ сылдьан эргэ тахсыбытым, студеннар уопсайдарыгар олорбуппут. Аҕам командировкаҕа кэллэр эрэ биһиэхэ өрүү сылдьара. Бэйэм олохпор аралдьыйан аҕам билсэр уонна сибээстэһэр дьонугар улахан суолта биэрбэт этим. Кини М.К. Аммосов дьиэ кэргэнигар сылдьарын өйдүүбүн. Биһигинэн нөҥүөлээн Г. Башарингна үс төгүл харчы бардэрбитэ, арааһа, атыттар билбэтиннэр диэн «Васяҥа биэрин» диэрэ.

Биирдэ биһиэхэ бэчээттэтэ сурук биэртэ, мин санаабар, Суоллаах аатыгар, саха суруйааччыларын туһунан Г.П. Башарин диссертациятын өйөөбүт этэ.

Дьоннор кыһалҕаларыгар хаһан да аккаастаабакка көмөлөһөрө, чиэһинэй буоларга, илиини араарбакка үлэлииргэ үөрэтэрэ.

Бэйэтэ олус чиэһинэйэ. Маннык түбэлэтэ буолбута. Москубаҕа командировкаҕа кэлэ сылдьан гостиницаҕа тохтообутугар кэлбитин, ханна эрэ бараары тэриммиппит. Аҕам таҥныахпар диэри аллара баар маҕаһыынҥа сырыт диэн көрдөспүтэ. Туугу эрэ атыыласпыппар продавец бэйэтин ыһыллаҕаһыттан ордук харчыны биэрбитэ. Аҕам хоһуугар тахсаммын көр огостон кэпсээбиппэр тутатыына харчыны төннөрөрбөр модьуйбута.

1954 сыллаахха Дьокуускайга кыыспын Рианы аҕалбытым, аҕам биһигини портка көрсүбүтэ. Үөрэнэр буолан Москубабар төннүбүтүм. Аҕам субу-субу суруйара, онон кыыспыт хайдах хаампытын, ханнык тыллары саҥарбытын, хас тиистэммитин барытын билэрбит.

1956 сыллаахха «Якутсельстройта» үлэлии сылдьан биһиэхэ тиһэх төгүлүн сылдьыыбыта.

Миэхэ тиһэх суругар маннык сүбэлээбитэ: «... республикаҕа бурдук проблемата устулунна. Петя төрөөбүт дойдутугар (Бурятияҕа) үлэлии бар». Өлөрүн туһунан биһиэхэ биллэрэри боппут этэ — мин сессиялааҕым.

Мин өйбөр-санаабар аҕам олус бэрэсэдэктээх, үтүө уонна чиэһинэй киһи, тапталлаах аҕа быыһыытынан уйэм-сааһым тухары иҥэн хаалбыт.

Клара Ильинична ВИНОКУРОВА,
Өлүөхүмэ к.